

SOSYOLOJİ ÖĞRETMEK

Teaching Sociology

Aylin NAZLI*

Abstract

It is possible to understand mankind and to focus on his actions. Those academic disciplines that concentrate on researching the reasons and results of human actions aim to contribute to the literature on these human activities with their own unique perspectives. What makes these disciplines different from to another is the method by which human actions can be classified. The difference for sociology is the ‘sociological Perspective’ in which it views humans.

Sociology supports itself by *teaching*. For this reason the organizational basis for the *sociology* has been, the academic departments. The university as an institution has always reflected the main features of civilization. One of its characteristics is the special scientific and human relation between the academician and the student. At this point, teaching is a vital means to expand sociology’s influence.

Keywords: Sociology, Sociological point of view, Teaching sociology.

Özet

İnsanı anlamak, onun eylemlerinin üzerinde odaklaşmakla mümkündür. İnsan eylemlerinin neden ve sonuçlarını araştırmayı kendine konu edinen disiplin alanları ise kendilerine özgü perspektifler ile bu insani etkinlikleri araştırmayı hedeflerler. Disiplin alanlarını farklı kılan, insan eylemlerinin sınıflandırılma niteliğidir. Sosyoloji açısından farklılık ise, insan topluluğuna ‘sosyolojik bir bakış’ ile bakmaktır. Sosyoloji kendini öğreterek ayakta tutar. Sosyolojinin örgütsel temeli de akademik bölümler olmuştur. Bir kurum olarak üniversite, daima uygarlığın temel görünümünü yansıtmıştır. Önemli temel niteliklerinden biri de, akademisyen ve öğrenci arasındaki spesifik bilimsel ve insan ilişkileridir. Bu noktada öğretme, sosyolojinin etkisini genişleten yaşamsal bir araçtır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, Sosyolojik bakış açısı, Sosyoloji öğretmek.

* Yard. Doç. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

Her bilim dalının, yaşanan gündelik hayatla az veya çok bir bağı olmakla birlikte adı geçen bu bağ, Sosyoloji’de organik ve üst üste oturan bir niteliğe bürünür. Çünkü sosyolojik bilginin içeriği, sıradan insanların günlük yaşamlarından beslenmektedir. Sosyolojik bilgiye konu olan her olay ve olgu, aslında insanların yaşadıklarının kendisidir. Dolayısıyla sosyolojinin konusu olan, günlük hayatın bire bir içindedir ve içinde yaşanan dünya, insan eylemlerinin ürünü olarak keşfedilmeyi beklemektedir.

Bauman’a göre (Bauman, 1999), bir sosyologun araştırma konusu olmadan önce, sosyolog olmayan, sosyolojik bilgi birikimiyle bunları yorumlamayan insanlar tarafından yaşanmış bu deneyimler, insan eylemlerinin neden ve sonuçlarını araştırmayı kendine konu edinen akademik disiplin alanlarının, kendilerine özgü perspektiflerinin araştırma alanı içine girerler. Fakat Bauman’a göre, akademik disiplin alanlarının sahip oldukları bilgi kümeleri arasında bir farklılık vardır ve bu inceledikleri alana özgü bir farklılık / bölünmüşlük şeklinde yansır. Oysa akademik bilgi kümeleri ve disiplinleri arasında bu tür farklılıklar görünmesine rağmen, aslında insan dünyasında doğal bir bölünmenin olmadığı söylenebilir. Tersine bu durum, insan eylemlerinin bilgisiyle uğraşan akademik alan içindeki işbölümünün bir yansımasıdır / sonucudur. Öyleyse farklılık yaratan farklılık nerededir? Farklılık Bauman’da, farklı disiplinlerden düşünürlerin, insan eylemlerine bakarken ve açıklarken görüş açıları/bilişsel perspektiflerini belirleyen sorularda ve bu soruların ürettiği bilgiyi düzene sokup, insan hayatının verili bir bölümünün modeline ya da boyutuna katmak için kullanılan ilkelere aittir. Nitekim sosyoloji de bu tür temel bir ilkeye sahiptir.

Peki, nedir bu ilke? Aslında bu ilkeyi farklı bir başlangıç noktasından hareket eden C. Wright Mills “Toplumbilimsel Düşün” (Mills, 2000) olarak betimlemiştir. Bugün ‘Sosyolojik Bakış Açısı’ olarak ifade edilen bu ilke, sosyoloji açısından ‘farklılık’ın yanıtı olmaktadır. Sosyolojik bakış açısı, dünyanın görüldüğünden daha farklı olduğunu ve nesnel bir boyutta analiz edilmesi gerektiğini öğütlemenin ötesinde, toplumsal yaşamı ve insanları, onların arzu, kaygı, istek ve acılarının daha iyi anlaşılmasını sağlar. İnsanlar arası karşılıklı anlayış ve saygıya dayalı dayanışmayı, hoşgörüyü ve duyarlılığı güçlendirir. ‘Biz’

ve ‘Onlar’ arasına çekilmiş olan sınırların aşılmasını ve ‘öteki’ ile olan her türlü iletişimi kolaylaştırır. Bu bakış açısını sosyoloji öğrenen her bireye kazandırmak ise sosyoloji öğretmede olduğu kadar, sosyal ilişkilere yansıtma ile de mümkündür. Dolayısıyla da adı geçen bu akış açısı ve duyarlılık, aslında mesleki olduğu kadar bireysel kimliğin de bir parçası olduğunda sosyoloji öğretmenin çok önemli bir ögesi haline gelmektedir.

İnsanoğlunun temel etkinliklerinden biri olan bilgi üretmek ve yaymak, aslında son derece zahmetli ve aynı zamanda ‘tutkulu’ bir niteliğe sahiptir. Çok belirgin bir görüntüye sahip olmamakla birlikte tüm duyu organlarının, temel uzuvların ve düşünsel faaliyetlerin tamamının bu düşünme/üretme etkinliğine katılması gereklidir. Diğer bir değişle bilgi üretme ve yayma pratikleri olan düşünmek, okumak, yazmak, konuşmak ve öğretmek çok ‘zahmetli’ etkinliklerdir. Yaşanılan hayatın neredeyse tamamını talep eder. Kendisine ‘adanma’sını, ve ‘tutku’yla bağlanmasını talep eder. A. Game ‘de ‘tutku’ ve ‘sosyoloji’ kavramlarının yan yana gelmesinin içerikleri itibariyle zor olduğunu belirtmesine karşın (Game, 1999), sosyoloji öğretmeye ilişkin olan bu tutkunun, öğretim eyleminin her aşamasına hâkim kılınarak istek, heyecan ve haz dolu her duygunun sosyoloji öğretmenin içine taşınması gerekliliğinin altını çizer. Gerçekten de akademisyenlik ancak bu tür bir tutku ile birlikte yürütülebilecek bir meslektir ve bu tutku, akademisyenin bilimsel faaliyetlerinin her parçasında gizil olarak saklıdır. Belki de en fazla ‘sosyoloji öğretme’de...

Becker’e göre Sosyoloji bilimi kendini, öğrenenlere öğretilmesi sonucu var eder (Becker, 1992). Diğer bir değişle sosyolojinin var oluşunda ve devamlılığında, sosyoloji öğretiminin önemli bir yeri vardır. Sosyoloji bilimine en önemli katkının, sınıflarda ortaya çıktığına işaret eden Atkinson’a göre (Atkinson, 2000), sosyoloji insanlara alternatif bir vizyon, yeni bir radikal paradigma sunmaktadır. Bu yeni vizyon, her bilim dalı için gerekli olsa da, sosyolojinin kendine özgü niteliklerinden biri olarak daha da önem kazanmaktadır. Nitekim ‘Sosyoloji Öğrenmek’ üzerine yapılan araştırmalardan birinde, ankete katılanların tamamına yakını, sosyoloji öğrenmenin her branş/meslek dalı için gerekli olduğunu ifade etmişlerdir (Aditi& Sarabia, 2005). Bu sonuç, bireyin mesleği ne

olursa olsun, sosyoloji bilmenin, bireye ve mesleğini icra etmeye 'bir katkısı' olacağı şeklinde değerlendirilmektedir.

Akademisyenliğin temel faaliyet alanının içinde yer alan pratiklerden her biri, kendi başına çok ağırlıklı bir konuma sahiptir. Fakat bu pratiklerden biri olan 'öğretme' nin akademisyenler için ağırlığı daha farklıdır. Akademisyenliğin mesleki gerekliliği içinde bireysel/grupsal araştırma çalışmaları yapmak, bilimsel bilginin üretilmesinde çok gerekli bir boyut olmakla birlikte, öğretim boyutu aleyhine bu boyut üzerinde yoğunlaşmak, çok önemli bir noktayı görmezlikten gelmeye neden olur: Sosyoloji öğretmek, sosyolojinin etkisini genişleten çok önemli bir etkinliktir. Sosyoloji öğrenimi sonrasında öğrencilerin sosyolojiye ilişkin içerik, teori ve metodolojisine eşlik eden bakış açısı ile birlikte eleştirel düşünce, disiplini uygulama yeteneklerini geliştiren araştırmacı bakış, yaşadıkları toplumu daha iyi analiz edebilmelerini ve sosyal sorumluluklarını geliştirecek olan sosyal katılım sağlama (Aditi& Sarabia, 2005) gibi nitelikler, sosyolojinin etkisini genişleten 'öğretme' eyleminin sonucunda kazanılmaktadır.

Bilgiye sahip olmak ile onu başkalarına aktarmanın ne kadar farklı olduğu ve öğretim denilen eylemin ne kadar da çok bileşenli olduğu, akademisyenlerin tümü tarafından bilinen bir gerçektir. Reid ve Parker'a göre (Reid& Parker, 1995) sosyal ve profesyonel çevre, öğreten kişinin verdiği eğitimin sosyal ve akademik niteliği ile sınıfta uygulanan disiplinin niteliği öğretim ve ders verme durumunu etkileyen bileşenlerden en önemlileridir. İlk faktör, dersin verildiği ortamın kurumsal yapısına işaret etmesine karşın, diğer iki faktör birey düzlemini ve onun niteliklerini ön plana çıkarmaktadır. Tüm bu faktörleri ince, hassas bir dengede bir 'bileşen' haline getirebilmek ise bir beceridir. Sosyolojiyi akademik düzeyde öğreten akademisyenin derslerde uyguladığı disiplinin niteliği, ders verme tekniği, ses tonu, öğrencilerle etkileşim biçimi vb. bu hassas dengeyi yansıtmalıdır her zaman...

Üniversitelerdeki eğitim üzerine olan bir çalışmada Gieysztor (Gieysztor, 2001), üniversitenin uygarlaşmanın temel görünümünü yansıtan bir kurum olmasının ötesinde çok önemli bir niteliği olarak da hoca ve öğrencileri arasındaki akademik ve sosyal ilişkilere ait bir varlık alanı olmasına işaret eder. Gerçekten de dikkatlice bakıldığında, hoca-

öğrenci ve hoca ilişkisi sadece bir bilgiyi verme-alma ilişkisi değildir. Genel çerçeve böyle tanımlanmasına rağmen, hoca-öğrenci ilişkisi de bir sosyal ilişki biçimidir ve her sosyal ilişki biçiminde olduğu gibi taraflara içinde bulunulan sosyal alan (akademi) hem de 'yaşam hakkında' çok şey 'öğretir'. Akademik nitelikli bir sosyal etkileşim alanı olan üniversitelerde, profesyonel sosyalizasyon çerçevesi içinde gelişen bu süreç, öncelikli olarak akademik alana ait kuralların, değerlerin aktarımını işaret eder. Öğrenciler kadar akademisyen adayları için de geçerli ve önemli olan bu sosyalizasyon süreci de yine sosyoloji öğretme etkinliği bağlamında ortaya çıkmaktadır (Keith & Moore, 1995; Light, 1974). Bu nedenle akademik alanlarda oldukça önemsenen akademik nitelikli informel norm ve değerlerin devamlılığının sağlanmasında, öğretme eyleminin direk ya da dolaylı önemli bir unsur olduğu görülmektedir.

'Öğretme' eylemi, temelde insanoğlunun hayatta kalma çabasının çok önemli bir unsurudur. Hem içinde yaşanan şu anın hem de geleceğe ulaşmanın gerekliliği olarak bu eylemin içeriği, toplumların evrimine koşut, nitelik ve nicelik açısından çeşitlenmiş ve zenginleşmiştir.

Eğitimin toplumsal bir kurum haline gelmesiyle birlikte, bu eylemin içeriğinin bilimsel bir nitelik kazanması ve formel-informel norm ve değerlerle bezenmesi, gelişen bilim tarihine de eşlik eden bir süreçtir. Adı geçen bu bilimsel gelişme sürecinde ise öğrenme ve öğretme, yüzyıllar boyu devam eden bir hâkimiyete de sahip olmuştur.

Günümüzde ise gelişen teknolojik olanaklar ve paralelinde değişen yargılar, her bilimin var olma ve varlığını devam ettirme noktasında öğretme eylemini sorgulama ve sonrasında eylemin içeriğini ve hatta varlığını sorgulama noktasına gelmiştir.

Bu noktada bilim dalının niteliği de önemli bir belirleyici faktördür. Sosyal bilimler alanında ve sosyolojide, öğretme eylemi hala çok önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Sahip olduğu bakış açısının hem sosyoloji biliminin varlığını ve devamlılığını sağlamada hem de öğrencilere aşılıyarak onlar üzerinden geniş kitlelere ulaşabilme ve içinde yaşadığı alanın niteliğini ve öznelliğini betimleyen akademik norm ve değerlerin genç kuşaklara aktarılmasında öğretme eylemi hala en

temel etkinlik olma özelliğini korumaktadır. Bu noktada da akademik profesyonelin rolü çok belirgindir. Nitekim akademik/bilimsel kültürün yaratılmasında merkezi bir konum işgal eden akademik profesyonel, bu merkezi konuma akademik/bilimsel kültürün aktarılmasında da sahiptir.

Sonuç olarak, içeriği teknolojik olanaklarla zenginleştirilme olanağına her zaman sahip olabilen öğretme eylemi, sosyoloji bilimi için her zaman yaşamsal bir niteliğe sahip olacaktır. Sosyoloji biliminin bilimsel alan içinde sahip olduğu konumunu da güçlendiren bu eylem, akademik profesyonelin yaşamsal varlığını da sürdürecektir.

Bu nedenle de yirmi yıldır ‘Sosyolog’ unvanına sahip biri olarak bu meslekten olmanın bir ayrıcalık olduğuna inanmak çok zor olmamıştır. Sosyolojiyi öğreten akademisyen bir sosyolog olmak ise bahsettiğim bu ayrıcalığın çok daha üst bir boyuta taşınmasıdır. Prof. Dr. Ülgen Oskay ise bu boyuttaki bir portredir. Elbette bunu değerlendirmek için adı geçen yaşam basamaklarında ‘biraz zaman geçirmek’ ve ‘geriye dönüp bakmak’ gerekebilir. İşte geriye dönüp baktığımızda, hem meslek sahibi olmamızda hem de bu mesleğin icrasında bizim için gerçekten de önemli bir portre olarak Prof. Dr. Ülgen Oskay hocayı görüyoruz. Sanırım yukarıdaki satırlar onunla ilgili düşündüklerimize de işaret edebilmiştir.

Her şey için çok teşekkürler hocam.

Kaynaklar

- ADITI, M.& SARABIA, D. (2005), “Embracing the Sociological Imagination: A Study of University Student’s Perceptions Sociology”, *College Student Journal*, Vol:39.
- ATKINSON, M.P. (2000), “The Future of Sociology is Teaching? A Vision of The Possible”, *Contemporary Sociology*, Vol:29.
- BAUMAN, Z. (1999), *Sosyolojik Düşünmek*, İstanbul: Ayrıntı Yay.
- BECKER, H.S.(1992), “Sociology in The 1990’s” *Society*, vol:32
- GAME, A.& METCALFE, A.(1999), *Tutkulu Sosyoloji*, İstanbul: Ayrıntı yay.
- GIEYSZTOR, A.(2001), “Value Systems in the University Tradition”, *Dialogue&Universalism*, Vol:11
- KEITH, B.& MOORE, H.A. (1995), “An Assessment of Professionals Socialization and the Emergence of Career Aspirations”, *Training Sociologist, Teaching Sociology*, Vol:23.
- LIGHT, D.(1974), “ Introduction: The Structure of the Academic Professions” *Sociology of Education*, Vol:47.
- MILLS, C.W.(2000), *Toplumbilimsel Düşün*, Der Yay.
- REID, I.& PARKER, I. (1995), “Whatever Happened to the Sociology of Education in Teacher Education” *Educational Studies*, Vol:21